

Всеукраїнський конкурс
Студентських наукових робіт

Галузь: Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Спеціальність: Економіка будівництва

Тема: «Удосконалення системи управління ресурсами підприємства»

(Шифр) – «Матеріальні ресурси»

2021 рік

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ НА РИНКУ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ	5
1.1. Особливості підприємств будівельних матеріалів	5
1.2. Оцінка стану галузі виробництва будівельних матеріалів	7
1.3. Методичні основи вдосконалення фінансово-господарського механізму підприємства.....	12
РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИКІВ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ	16
2.1. Покращення структури собівартості виробництва будівельних матеріалів	16
2.2. Заходи щодо скорочення матеріальних витрат.....	20
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25

ВСТУП

Актуальність. В умовах здійснення ринкових трансформацій, посилення інтеграційних процесів та значних диспропорцій соціально-економічного характеру перед вітчизняними підприємствами постає питання щодо пошуку напрямів підвищення прибутковості. Прибуток підприємства забезпечує зростання обсягів фінансових ресурсів, необхідних для здійснення фінансово-господарської діяльності, а також орієнтований на реалізацію функцій на макроекономічному рівні, оскільки визначає темпи економічного розвитку країни, збільшення суспільного багатства і підвищення життєвого рівня населення. На даний час питання підвищення прибутковості є актуальним і для підприємств з виробництва будівельних матеріалів, прибутковість яких останніми роками значно знизилась як за рахунок впливу зовнішніх факторів (інвестиційна політика, скорочення попиту тощо), так і внутрішніх (застарілі фонди, низька ефективність управління потенціалом та інше).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є вивчення цілей та завдань управління підприємством, його виробничим процесом та виявлення напрямків покращення використання наявних ресурсів. Досягнення мети роботи зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- проаналізувати особливості функціонування підприємств-виробників будівельних матеріалів;
- розробити основи вдосконалення фінансово-господарського механізму підприємства на будівельному ринку;
  - визначити основні напрямки удосконалення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес управління виробничими процесами на підприємстві.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади обґрунтування підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів будівельного підприємства.

Методи дослідження. Використані такі загальнонаукові та спеціальні методи досліджень: узагальнення, аналізу і синтезу, індукції, параметричний метод.

Наукова новизна одержаних результатів полягає:

- досліджено особливості функціонування підприємств-виробників будівельних матеріалів;
- дістало подальшого розвитку методичні основи вдосконалення фінансово-господарського механізму підприємства на будівельному ринку;
- удосконалено підходи до ефективного управління ресурсами підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методичних рекомендацій з удосконалення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на Науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку будівельного комплексу м. Одеси» (17-19 грудня, 2020р.) на тему «Інноваційні технології і реконструкція житла».

За темою конкурсної роботи опубліковано такі праці:

1. Оцінка стану та перспективи розвитку виробництва будівельних матеріалів. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. Вип. №2 (107). С. 116-120.

2. Аналіз стану житлового будівництва в Україні. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. №3(71). С. 121-126

3. Інноваційні технології і реконструкція житла. *Науково-практична конференція «Проблеми та перспективи розвитку будівельного комплексу м. Одеси»*, м.Одеса, 17-19 грудня, 2020р.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ НА РИНКУ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

1.1. Особливості підприємств будівельних матеріалів

Для забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку країни та недопущення кризи будь-яка держава повинна приділяти значну увагу контролю за діяльністю будівельного комплексу [1]. Однією зі складових будівельного комплексу є промисловість будівельних матеріалів. Будівельні матеріали видобуваються та виробляються на підприємствах, розташованих в усіх областях України, проте переважна більшість підприємств тяжіє до районів індустріального будівництва. Серед них ключову роль відіграє виробництво цементу, збірного залізобетону і наповнювачів для бетону [2]. Проблеми діяльності підприємств будівельних матеріалів та їх перспективи тісно пов'язані із розвитком капітального будівництва, належним утриманням вже існуючих об'єктів, станом соціальної складової, що визначає першочерговість вирішення завдань відповідності вказаної галузі сучасним стандартам та нормам.

Метою діяльності кожного підприємства в умовах ринкової економіки є задоволення попиту споживачів і забезпечення високого рівня прибутковості. Прибуток — це важливий показник ефективності виробничо-господарської діяльності, а також джерело формування бюджетних та фінансових ресурсів підприємства.

Промисловість будівельних матеріалів забезпечує будівельними матеріалами всі види будівельно-монтажних робіт, що робить її однією з найважливіших галузей країни та призводить до утворення самостійно функціонуючого ринку.

Діяльність підприємств, зайнятих виробництвом будівельних матеріалів, має певні особливості, які є наслідком специфічних рис будівельної галузі, а саме, матеріаломісткістю будівельної продукції. Ринок будівельної продукції має високий потенціал і перспективи інтенсивного розвитку, але потрібно

вдосконалювати фінансові механізми, підвищувати інвестиційну привабливість регіонів, впроваджувати новітні технології.

Тенденції на даному ринку впливають на різні сфери економіки: ціни на будівельні матеріали позначаються на вартості будівництва; значні маркетингові бюджети роздрібних операторів ринку дозволяють їм освоювати нові технології просування товару; розвиток роздрібною мережі дозволяє нарощувати доходи для вітчизняних виробників будматеріалів, адже дана галузь обґрунтовано визнана однією з пріоритетних у контексті інтеграцій України до світового економічного простору.

Для ринка будівельних матеріалів на даний час характерним є зростання попиту, що зумовлене підвищенням вимог до якості та надійності будівельних матеріалів, удосконаленням технологічною складовою виробництва, які призводять до посилення конкурентоспроможності вітчизняної продукції при будівництві об'єктів будь-якого призначення.

На розміщення підприємств будівельної галузі впливають два основних чинника: сировинний та споживчий фактори. Сировинний фактор є більш важливим для підприємств видобутку та первинної переробки сировини, а споживчий є характерним для виробництва готових матеріалів, наприклад, залізобетонні конструкції. Але підприємства по виробництву будівельних матеріалів відрізняє досить низький рівень механізації та автоматизації виробничих процесів, що доводить необхідність подальшого удосконалення та модернізації технічної та технологічної складових виробничих процесів таких підприємств.

Перспективним є розвиток використання відходів деяких суміжних галузей промисловості, таких, які в подальшому можуть слугувати сировиною для виробництва певних будівельних матеріалів.

Для визначення перспектив та необхідних напрямків розвитку підприємств по виробництву будівельних матеріалів необхідно постійно аналізувати стан ринку відповідної будівельної продукції.

1.2. Оцінка стану галузі виробництва будівельних матеріалів

Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств виробництва будівельних матеріалів, яке супроводжується відповідними змінами у будівельній галузі, потребують додаткового дослідження для пошуку зовнішніх факторів впливу. Розвинута галузь будівельної індустрії на основі інноваційної складової свідчить про позитивний напрям руху країни, що включає не тільки темпи росту ВВП та високі інвестиційні ресурси, а й про зростаючі показники незалежності у сфері фінансів, енергоефективності та добробуту пересічних громадян [3]. За останні роки відбувались певні зміни у роботі будівельно-індустріального комплексу, що знаходить відображення у зміні показників економічної діяльності підприємств.

Сучасна промисловість будівельних матеріалів – це комплексна галузь, яка містить у собі більше двадцяти самостійних підгалузей, багато з яких, у свою чергу, нараховують у своєму складі кілька видів виробництв, при цьому кожна підгалузь утворює свій ринок, який функціонує самостійно, утворюючи в сукупності загальний ринок будівельних матеріалів [4].

Особливістю такого сегменту будівельної галузі, як ринок будівельних матеріалів, а саме, виробництво цементу бетону, цегли та інших, є прагнення до зниження долі імпорту та підвищення попиту на вітчизняну продукцію. Оскільки будівництво потребує значних обсягів такого типу продукції, то перевезення матеріалів на значні відстані є неекономічним як з фінансової точки зору, так і з питань витрат часу. Значні відстані перевезення будівельних матеріалів не є рентабельними, а необхідність використовувати імпортні матеріали суттєво підвищує кінцеву вартість будівельної продукції. Виходячи з цього, більш-менш потужні виробники будівельних матеріалів намагаються організувати своє виробництво у регіонах з високою будівельною активністю, або неподалік таких регіонів.

Значний вплив на рівень та вартість виробництва будівельних матеріалів оказує високий ступінь зносу основних фондів. Через використання застарілого

обладнання зростає вартість продукції, що виробляється на такому обладнанні. При цьому рівень вартості вітчизняних матеріалів може перевищувати вартість імпортованих аналогів. Великим будівельним підприємствам важко підтримувати в належному стані свої виробничі потужності, що в свою чергу негативно впливає на конкурентоспроможність продукції та послуг. Адже складські та офісні приміщення потребують опалення, постачання електроенергії та поточного ремонту навіть у разі відсутності попиту на вироблену продукцію, роботи та послуги підприємства [5]. В свою чергу, це створює певні складності у конкурентоспроможності підприємств по виробництву будівельних матеріалів та доводить необхідність пошуків ефективних каналів збуту й організації збутової діяльності.

Важливою складовою будівництва є зведення будівель житлової та соціальної спрямованості. Об'єкти такої спрямованості перш за все задовольняють потреби населення країни, дослідження їх стану є першочерговою необхідністю, оскільки вирішення проблем житлового забезпечення завжди супроводжувалось певними труднощами. Високий попит на житло не забезпечує високих обсягів будівельних робіт, принаймні при скороченні інвестицій. Це відбувається через низку певних причин, серед яких можна відокремити: падіння платоспроможності населення, недоступність кредитних програм, необ'єктивне формування вартості житла, нерівномірність розподілу житлового будівництва за районами та регіонами. На глобальному рівні будівництво України відстає від інших країн світу через мінімальний рівень фінансових та організаційних перетворень.

Перспективи розвитку житлового будівництва слід розглядати відповідно до розвитку будівництва в цілому. Якщо не відбуватиметься позитивних змін в рівні інвестування будівництва взагалі, то не можна очікувати покращення в сфері житлового будівництва, оскільки незважаючи на наявність потреби в житлі, воно не є єдиною основною часткою будівництва. Така ситуація також впливає на стан ринку будівельних матеріалів.

Житлове будівництво є індикатором стану економіки, що великою мірою визначає як позитивну, так і негативну динаміку її розвитку. За останні роки спостерігається коливання обсягів ринку будівництва житла: у 2017 році площа прийнятих в експлуатацію житлових будівель складала 10206,0 тис. м², а в 2018 році – 8689,4 тис. м², а в 2019 році – 11029,3 тис. м² [6], відповідно, відбулося падіння обсягів виробництва будівельних матеріалів, яке було повністю скомпенсовано вже у наступному році. В свою чергу падіння обсягів виробництва будівельної продукції зменшує попит на товари та послуги суміжних галузей, які забезпечують діяльність будівельників: будівельних матеріалів та конструкцій, машинобудування, хімічної галузі, видобувного та нафтопереробного секторів, енергетики, транспортування.

Щомісячно Міністерство економічного розвитку та торгівлі України аналізує динаміку росту або зменшення обсягів виробництва певного переліку будівельних матеріалів, використовуючи дані Державної служби статистики України. Якщо у 2014 році, порівняно із 2013 роком можна біло побачити зниження обсягів виробництва майже по всім видам будівельної продукції, то вже к кінцю 2016 року статистичні дані показують зміну тенденцій на краще, але після цього знову спостерігається скорочення обсягів, відповідно, це доводить нестабільність обсягів виробництва та високий ступінь їх залежності від факторів впливу. Динаміка зміни обсягів виробництва деяких будівельних матеріалів за 2013-2019 роки наведена в таблиці 1.1 [7].

Наведена динаміка змін є досить детальною та представлена за тривалий період, отже максимально наявно демонструє постійні коливання обсягів виробництва будівельних матеріалів. Стосовно виробів з цементу спостереження підтверджують негативні зміни відповідно до скорочення площі прийнятих в експлуатацію житлових будівель – зменшення обсягів виробництва у 2018 році складає майже 11% при скороченні площі будівель на 15%. Але до 2018 року відбувалось постійне збільшення обсягів – з 3,0 млн. тонн до 3,7 млн. тонн.

Зміна обсягів виробництва окремих сегментів будівельних матеріалів
за 2013-2019 роки

Обсяг виробництва	Роки							Динамі- ка змін, н.о.	Темпи приросту, %
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
Блоки та цегла з цементу, бетону або каменю штучного, млн. тонн	3,0	3,0	3,4	3,6	3,7	3,3	2,7	-0,3	-10
Елементи конструкцій збірних з цементу, бетону або каменю, млн. тонн	4,7	3,9	4,4	4,9	4,7	4,4	3,8	-0,9	-19
Розчини бетонні, готові, млн. тонн	15,5	12,3	12,5	15,7	18,2	17,4	16,6	+1,1	+7,1

Таким чином, стосовно динаміки розвитку виробництва блоків та цегли з цементу можна зробити висновок, що такий сегмент ринку має певні складнощі, які можуть бути тимчасовими при покращенні показників зданої в експлуатацію площі будівель, але в 2019 році такі прогнози не підтвердились, оскільки падіння обсягів вказаної продукції продовжилось.

Іншу динаміку демонструє виготовлення елементів збірних конструкцій для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного. Значне скорочення відбулось у 2014 році – більш ніж на 17%, але у 2015 році починається зростання обсягів, яке а 2016 році досягає 4,9 млн. тонн. Однак, останні три роки показали падіння показників більш ніж на 22%.

Обсяг виробництва бетонних розчинів скоротився на 0,6% у 2014-2015 роках, але в подальшому показали значне зростання – до 18,2 млн. тонн. Однак, у 2018 та 2019 роках знов відбулось скорочення майже на 4,5% щорічно. Таким чином, по стану на кінець 2019 року відбулося значне скорочення обсягів виробництва двох із трьох розглянутих будівельних матеріалів.

Виходячи зі результатів аналізу статистичних даних, можна припустити, що падіння обсягів виробництва будівельних матеріалів у 2018 році було пов'язане із скороченням об'ємів житлового будівництва, але у 2019 році

ситуація погіршилась ще більше. Скорочення ринку будівельних матеріалів у 2014 році можна пояснити усвідомленим рішенням виробників, які змогли спрогнозувати вірогідність запуску нових проектів в умовах кризи та реалізації вже розпочатих проектів.

Визначену тенденцію не можна назвати негативною, оскільки скорочення не є постійними. Якщо ситуація с житловим будівництвом стабілізується найближчим часом або зросте попит на розглянуті будівельні матеріали у інших видах будівництва, то першим на це відреагує саме ринок будівельних матеріалів, як складова будівельної галузі. Сектор будівельних матеріалів може бути інвестиційно привабливим як для вітчизняних, так і для закордонних інвесторів. Але для виникнення такої інвестиційної привабливості необхідне покращення макроекономічної ситуації в Україні, наявність сировинної бази, розвиток сектору торгівлі будматеріалами та зростання обсягів капітального будівництва. Проте на даний час кількість інвесторів та розміри інвестицій є недостатніми, внаслідок недосконалої обладнання існуючих підприємств, недостатньої стабільності політичної ситуації, високих податків, відсутності системи страхування інвестицій, недосконалої державної політики щодо стимулювання та захисту інвестицій. Отже, для подальшого розвитку галузі з виробництва будівельних матеріалів потрібні інвестиції та новітнє технологічне обладнання, оскільки зазвичай інвестори віддають перевагу створенню нових підприємств для виробничих цілей, відкриттю своїх філій та дочірніх підприємств, через небажання проводити реконструкцію та модифікацію старих об'єктів.

Розвиток підприємств з виробництва будівельних матеріалів на даний час характеризується зниженням обсягів виробництва, недостатньою рентабельністю підприємств, зменшенням ринку збуту та певною невизначеністю економічної ситуації, незважаючи на зміни, а саме, підвищення рівню механізації та автоматизації виробництва і методи удосконалення технологічного процесу, через актуальність потреби в оновленні, модернізації основних засобів, реконструкції частини діючих підприємств та необхідність

розширення асортименту будівельних матеріалів. Значним чинником, який визначає перспективи діяльності таких підприємств, є ринок споживання, тому обсяги виробництва мають пряму залежність від темпів будівництва, в тому рахунку житлового. Розуміння особливостей функціонування ринку дозволить побудувати стратегію, що забезпечить формування механізму запобігання руйнівного впливу, який повинен передбачати перш за все прямий зв'язок із споживачем та урахування особливостей його потреб.

1.3. Методичні основи вдосконалення фінансово-господарського механізму підприємства

Посилення конкуренції на світових та вітчизняних ринках, стрімкий розвиток і зміна технологій, зростаюча диверсифікація бізнесу, ускладнення бізнес-проектів та інші фактори обумовлюють нові вимоги до фінансово-господарської діяльності підприємства. У сучасних умовах економічний аналіз фінансово-господарської діяльності на підприємстві повинен бути присутнім на всіх рівнях управління, так як він є гарантією успішної діяльності підприємства.

Багато підприємств з виробництва будівельних матеріалів недостатньо приділяють уваги своїм економічним проблемам і допускають чималих збитків при витрачання матеріальних ресурсів і заробітної плати. Додаткові матеріальні витрати виникають також через нерівномірне зростання ринкових цін на окремі види сировини для виготовлення матеріалів і конструкцій. Тому сучасне будівництво потребує злагодженої системи управління, що спирається на об'єктивні економічні закони.

У зв'язку з цим роль ефективного аналізу фінансово-господарської діяльності в роботі підприємств постійно зростає, тому забезпечення ефективного функціонування організацій вимагає економічно грамотного управління їх діяльністю, яке багато в чому визначається вмінням її аналізувати. За допомогою аналізу вивчаються тенденції розвитку, глибоко і

системно досліджуються плани і управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, виробляється економічна стратегія його розвитку [8]. Аналіз діяльності є науковою базою прийняття управлінських рішень в бізнесі. Для їх обґрунтування необхідно виявляти і прогнозувати існуючі та потенційні проблеми, виробничі і фінансові ризики, визначити вплив прийнятих рішень на рівень ризиків і доходів суб'єкта господарювання.

Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств усіх форм власності у проведенні і прийнятті управлінських рішень щодо забезпечення ефективності їх економічної діяльності. Прийняття цих рішень залежить від різних чинників, що взаємодіють на різних рівнях як між собою, так і між показниками кінцевої ефективності підприємства.

Дуже важливе значення конкретність і оперативність керівництва, об'єктивність і наукова обґрунтованість прийнятих рішень набувають в умовах ринкової економіки. Об'єктивність і наукова обґрунтованість прийнятих управлінських рішень повинні органічно «вписатися» в стиль керівника, будь-якого господарника. Всі управлінські рішення незалежно від строків повинні бути обґрунтованими, мотивованими, оптимальними. Щоб приймати рішення по управлінню в області виробництва, збута, фінансів, інвестицій керівництву підприємства потрібна постійна ділова поінформованість з відповідних питань, яка є результатом відбору, аналізу, оцінки і концентрації вихідної інформації.

Підприємство завжди визначає в якості своєї головної стратегічної мети отримання максимального прибутку і формує відповідно до цього критерію фінансову стратегію, пакет замовлень, виробничу програму, облікову політику, перспективні, річні та оперативні плани.

Основні напрями вдосконалення механізму формування та розподілу фінансово-господарських результатів доцільно об'єднати в кілька груп, виходячи зі структури даного механізму, а також з урахуванням його внутрішніх і зовнішніх зв'язків у рамках фінансово-господарського механізму і

системи управління фінансами будівельної організації. Основні напрями вдосконалення механізму формування включають:

- оптимізацію облікової політики будівельних організацій;
- комплекс заходів, що забезпечують законне і правильне визначення обсягу виручки від реалізації будівельної продукції, суми податку на додану вартість, сум податків відносяться на фінансові результати, а також розмірів витрат виробництва, що впливає на точність і достовірність визначення фінансово-господарських результатів.

В свою чергу, основні напрями вдосконалення механізму розподілу включають:

- оптимізацію системи оподаткування прибутку; розробку такої системи ставок і пільг податку на прибуток, яка буде стимулювати використання чистого прибутку будівельних організацій, перш за все, на розвиток і вдосконалення власної виробничої бази;

- відмову від непродуктивних витрат і втрат; розробку і реалізацію
- заходи, спрямовані на подолання кризи неплатежів з метою поступового зниження сум пені і штрафів, що сплачуються до бюджету і позабюджетних фондів;

- оптимізацію розподілу чистого прибутку, що залишається в розпорядженні будівельної організації, на фонди споживання і фонди нагромадження;

- комплекс заходів, що забезпечують доцільне й ефективне використання коштів фондів споживання і накопичення.

Заходи щодо вдосконалення фінансово-господарського механізму підприємства необхідно відобразити в керівних документах, так як перетворення у функціональному ланці фінансово-господарського механізму обов'язково повинні супроводжуватися розвитком нормативно-правової бази фінансів підрядних будівельних організацій.

Позначивши групи напрямів вдосконалення механізму формування та розподілу фінансово-господарських результатів, розглянемо окремі напрямки більш докладно [9].

Важливим резервом зростання фінансово-господарських ресурсів підприємств з виробництва будівельних матеріалів є вдосконалення їх облікової політики. Назріла необхідність перейти до обліку реалізації готової продукції за фактом її фактичної оплати, а не за фактом пред'явлення рахунку замовнику, так як в даний час продовжується практика розорення оборотних активів підприємств шляхом вилучення до бюджету реальних коштів, виходячи з "фіктивних" розмірів отриманого прибутку, який фактично є "замороженою" дебіторською заборгованістю і відсутній на розрахункових рахунках підприємства-виробника.

Стабілізація фінансово-господарського становища підприємств з виробництва будівельних матеріалів можлива лише на основі реконструкції і технічного переозброєння власної виробничої бази. На жаль, в даний час значна частина підприємств не в змозі направляти в створювані для цієї мети фонди накопичення значні фінансові ресурси. Проведення модернізації власної виробничої бази потребує великих асигнувань, що неможливо без зниження навантаження на фінанси підприємств. З цією метою необхідно ввести деякі податкові пільги: звільнення від податків тієї частини прибутку, що спрямовується на виплату відсотків за кредит, призначений для модернізації власної виробничої бази; а також залік тимчасових збитків, пов'язаних з реконструкцією, у оподатковуваного прибутку наступних років.

Велике значення для забезпечення економічної ефективності діяльності підприємства мають вплив чимало факторів. Від їх якості, вартості, технічного рівня, ефективності використання багато в чому залежать кінцеві результати діяльності підприємства. Але основним напрямком був та залишається пошук власних внутрішніх резервів скорочення витрат виробництва та удосконалення виробничою та технічної баз підприємства, що дозволить в подальшому більш раціонально використовувати всі види ресурсів.

РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИКІВ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

2.1. Покращення структури собівартості виробництва будівельних матеріалів

В сучасних ринкових умовах з поширеними кризовими явищами актуальною проблемою є задача прийняття рішень з підвищення рівня прибутковості підприємствами – суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. І тут, крім чинників збільшення обсягів виробництва продукції, просування її на незаповнені ринки висувається проблема зниження витрат на виробництво і реалізацію цієї продукції [10].

Фактором різкого підвищення цін на будівельні матеріали та сировину є нестабільна ситуація в країні і монополізація сировинної бази. Виходом з цієї ситуації є пошук нових постачальників, як місцевих, так і з-за кордону, проте це дуже важкий процес, оскільки доволі часто з діючим постачальником у підприємств складаються усталені відносини протягом значного часу, що не можна сказати про невідомих підприємству джерела доставки сировини.

Також для збільшення обсягів виробництва та стимулювання зацікавленості споживачів можливе підвищення рівня заводської і монтажної готовності конструкцій і деталей, що виготовляються підприємством. Зростаючі можливості вантажопідйомної техніки дозволяють укрупнювати багато елементів конструкцій.

Попит споживачів забезпечать потенційні перспективи підвищення продуктивності праці і скорочення термінів проведення будівельно-монтажних робіт на будівельних майданчиках. Тобто можна рекомендувати покупцям використовувати на будівництві великоблочні елементи, які можуть бути або доставлені на монтажний майданчик безпосередньо від виробника, або зібрані в конструкції, які будуть остаточно змонтовані безпосередньо на майданчику. Розміри укрупнених конструкцій залежатимуть від можливостей застосовуваної при монтажі вантажопідйомної техніки і визначаються

проектом виробництва робіт. Перевагою укрупненого збирання є те, що значна частина робіт проводиться на землі в комфортних умовах і цей фактор дозволить домогтися великого техніко-економічного ефекту для споживачів такої продукції.

Від виробника впровадження системи підвищення рівня заводської і монтажної готовності конструкцій і деталей, що виготовляються, вимагатиме певних витрат та часткової зміни виробничих процесів та ресурсного забезпечення. Але додаткові вкладення будуть виправдані з боку фінансового результату та забезпечення ринку.

Вирішальною умовою зниження собівартості служить безперервний технічний прогрес. Подальше вдосконалення організації виробничого процесу, впровадження індустріальних методів і передової технології в даний час можуть здійснюватися тільки на базі більшої механізації робочих процесів із застосуванням продуктивних і високоефективних механізмів і пристосувань.

Механізація робіт зазнавала змін у зв'язку із загальним розвитком виробництва. За останні роки зростання механізації трудомістких робіт і пов'язаного з ним впровадження індустріальних методів зумовили підвищення продуктивності праці робітників на 40-50% і скорочення приблизно вдвічі тривалості монтажу обладнання.

Механізація будівельно-монтажних робіт проходить наступні послідовні ступені розвитку:

- часткова механізація, при якій машини використовуються лише на окремих процесах виробництва;
- автоматизація, коли окремі технологічні процеси виконуються автоматизованим способом, а роль робочого полягає в спостереженні за ходом виконання виробничих процесів;
- комплексна (повна) механізація і автоматизація, коли засобами великої і малої механізації виконуються всі основні процеси виробництва, а роль робочого зводиться до управління механізмами і машинами;

- повна автоматизація виробництва - це найвищий ступінь механізації і автоматизації, коли людина лише спостерігає і контролює хід всього виробничого процесу.

Автоматизація виробництва з найбільшим економічним ефектом може бути застосована за умови серійного заводського виготовлення. Звідси випливає, що можливо більше перенесення монтажних робіт в заводські умови, тобто впровадження крупноблочного індустріального монтажу, що сприятиме впровадженню автоматизації виробництва.

План механізації і автоматизації становлять з урахуванням максимального використання технічних засобів. При підрахунку необхідної кількості механізмів визначальними показниками є норми виробітку механізмів і машин, що встановлюються для основних видів машин і механізмів директивними органами. Економічна ефективність від механізації робіт досягається за рахунок впровадження нових машин, механізмів і засобів автоматизації, модернізації машин, підвищення рівня механізації, автоматизації та покращення методів експлуатації та ремонту машин.

Найважливіше значення в боротьбі за зниження собівартості продукції має дотримання найсуворішого режиму економії на всіх ділянках виробничо-господарської діяльності підприємства. Послідовне здійснення на підприємствах режиму економії проявляється насамперед у зменшенні витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції, скорочення витрат з обслуговування виробництва і управління, у ліквідації втрат від браку й інших непродуктивних витрат [11].

Матеріальні витрати, як відомо, в більшості галузей промисловості займають велику питому вагу в структурі собівартості продукції, тому навіть незначне заощадження сировини, матеріалів, палива і енергії при виробництві кожної одиниці продукції в цілому по підприємству дає великий ефект. Основною умовою зниження витрат сировини і матеріалів на виробництво одиниці продукції є поліпшення конструкцій виробів і вдосконалення

технології виробництва, використання прогресивних видів матеріалів, упровадження технічно обґрунтованих норм витрат матеріалів [12].

Підприємство має можливість впливати на величину витрат матеріальних ресурсів та сировини, починаючи з їх заготівлі. Сировина і матеріали входять у собівартість за ціною їх придбання з урахуванням витрат на перевезення, тому правильний вибір постачальників матеріалів впливає на собівартість продукції. Важливо забезпечити надходження матеріалів від таких постачальників, які знаходяться на невеликій відстані від підприємства, а також перевозити вантажі найбільш дешевим видом транспорту. При укладанні договорів на постачання матеріальних ресурсів необхідно замовляти такі матеріали, які за своїми розмірами та якістю точно відповідають планової специфікації на матеріали, прагнути використовувати більш дешеві матеріали, не знижуючи в той же час якості продукції [13].

Крім того, підприємству слід надати першорядне значення процесу закупівель сировини і матеріалів - призначати до відділу закупівель і сировини висококваліфікованих фахівців, здатних вести чіткий облік матеріалів, розробляти максимально ефективний графік поставок сировини, грамотно здійснювати пошук постачальників тощо та, відповідно, забезпечити їм необхідні технічні умови, які дозволять виконувати зазначене найбільш ефективно. Тобто цей процес супроводжуватиметься необхідністю надання відділу матеріально-технічного забезпечення потрібної кількості комп'ютерів та іншої оргтехніки, установкою профільного програмного забезпечення, Інтернет зв'язку тощо. Такі витрати в подальшому будуть компенсовані скороченням витрат на закупівлю та зберігання сировини а рахунок більш оптимальних графіків закупівлі, схем зберігання та своєчасного списання.

2.2. Заходи щодо скорочення матеріальних витрат

З усього різноманіття факторів, що впливають на техніко-економічні показники, до укрупнених груп можна віднести:

- підвищення технічного рівня виробництва;
- поліпшення організації виробництва.

Підвищення технічного рівня - процес удосконалення технічної бази, ріст рівня якої досягається в результаті:

- удосконалювання засобів праці (упровадження прогресивної техніки, підвищення частки удосконаленого устаткування), предметів праці (застосування прогресивних видів сировини, матеріалів, енергоносіїв);
- раціонального використання сировини, матеріалів;
- механізації й автоматизації виробничих процесів.

Використання більш продуктивного устаткування дозволяє заощаджувати заробітну плату (жива праця) при збільшенні амортизаційних відрахувань (механізована праця). Підвищення продуктивності праці полягає саме в тім, що частка живої праці зменшується, а частка механізованої праці збільшується, але збільшується так, що загальна сума праці, що полягає в товарі, зменшується, і, отже, кількість живої праці зменшується більше, ніж збільшується кількість механізованої праці. Раціональне використання сировини та матеріалів дозволить зменшити витрати сировини і матеріалів, що досягається за рахунок:

- зниження норм їх використання;
- скорочення відходів і втрат у процесі виробництва та зберігання;
- повторного використання матеріалів;
- впровадження безвідходних технологій.

Підвищення рівня механізації дозволить також скоротити витрати на будівельні матеріали шляхом скорочення кількості нераціонально використаних матеріалів.

Група факторів удосконалення організації виробництва і праці впливає на зниження собівартості в результаті спеціалізації виробництва, впровадження

прогресивних методів організації виробництва, удосконалювання організації праці й управління виробництвом, поліпшення матеріально-технічного постачання і побуту, ефективного використання часу робочих, скорочення зайвих витрат [14].

Прикладом є розроблена в Японії і маюча широке застосування в усьому світі система організації виробництва “just in time“ (точно в строк). Вона знижує витрати виробництва за рахунок бездефектного виготовлення продукції. Сутність її полягає в тому, що комплектуючі вироби, деталі поставляються споживачу у визначене місце, у потрібний час, у необхідній кількості. Якщо попадаються браковані деталі, виробничий процес зупиняється, тому що запасів на робочому місці немає.

Система “just in time“ сприяє зниженню витрат головним чином за рахунок того що:

1. Знижуються витрати на складування і збереження напівфабрикатів у споживача та у виробника. Останній, крім того, знижує витрати на реалізацію.

2. Має місце забезпечення бездефектного виготовлення продукції. Підприємства повинні навчати всіх співробітників методам контролю якості, підвищувати відповідальність виробничих робітників за якість, використовувати автоматичні пристрої для контролю якості тощо. В результаті знижуються витрати виробництва, що пов'язані з повторною обробкою бракованих виробів, споживанням сировини і заробітною платою [10].

Отже, для покращення структури собівартості виробництва будівельних матеріалів можлива розробка заходів у наступних напрямках:

1. Можливість зміни існуючих постачальників на нових або перегляд умов діючих контрактів;

2. Удосконалення процесу закупівель шляхом кадрових змін та ресурсного забезпечення;

3. Забезпечення безперервного технічного прогресу: впровадження нової техніки, комплексної механізація і автоматизація, вдосконалення технології та впровадження прогресивних видів матеріалів;

4. Удосконалення матеріальної бази: раціональне використання сировини, матеріалів; зниження кількості браку при виконанні робіт;

5. Впровадження системи організації виробництва “just in time”.

Заходи відповідно до вказаних напрямків, а також економічний ефект від їх впровадження наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства

	Запропоновані напрямки	Заходи	Результат впровадження
1.	Зміна постачальників	Пошук нових постачальників	Покупка сировини та матеріалів по більш низьким цінам
		Перегляд умов діючих контрактів	Отримання знижок за кількість придбаних матеріалів
2.	Безперервний технічний прогрес	Впровадження нової техніки у виробництво	Підвищення ефективності виробництва внаслідок оновлення виробничих ліній
		Розвиток комплексної механізації і автоматизації	
		Вдосконалення існуючих технологій	Скорочення матеріальних витрат та їх частки в складі собівартості
		Впровадження прогресивних видів матеріалів	
3.	Удосконалення матеріальної бази	Раціональне використання сировини, матеріалів	Економія за рахунок скорочення витрат матеріалів до нормативного значення
		Зниження кількості браку при виконанні робіт	
4.	Удосконалення організації виробництва	Впровадження системи організації виробництва “just in time”	Зниження витрат на складування і збереження продукції
			Скорочення витрат на реалізацію продукції
			Забезпечення бездефектного виготовлення продукції
5.	Удосконалення процесу закупівель	Призначення висококваліфікованих фахівців	Раціоналізація обліку матеріалів, оптимальність графіків поставок сировини, ефективність здійснення пошуку постачальників
		Забезпечення відповідної матеріальної бази	Удосконалення обліку та контролю за допомогою відповідного програмного забезпечення, прискорення інформаційних потоків

Результатом впровадження вказаних заходів буде скорочення частки матеріальних витрат, що покращить структуру собівартості та відповідно сприятиме зростанню валового прибутку, а також зростання обсягів реалізації продукції та більшому освоєнню ринку.

ВИСНОВКИ

В процесі виконання даної наукової роботи можуть бути зроблені висновки і надані пропозиції:

1. Підприємству необхідно приділяти значну увагу питанням організації та реорганізації виробничо-технічних систем та організаційних схем управління підприємством, раціональний вибір яких створює сприятливі умови для прийняття оптимальних рішень, підвищення оперативності управління, скорочення управлінських циклів, належного формування виробничих процесів, посилення виконавчої дисципліни та підвищення економічної роботи всієї системи в цілому.
2. Розробка ефективної стратегії взаємодії з постачальниками обов'язково має враховувати всі етапи впливу вартості елементів витрат та ціноутворюючих факторів, економічність використання ресурсів, надійність та правильність побудови графіків постачання з урахуванням конкурентних переваг потенційних постачальників та перспектив довгострокового співробітництва.
3. Надати першорядне значення визначенню шляхів та розгляду можливості щодо зміни відносно розподілу прибутку з метою більш значного наповнення фондів накопичення для подальшого удосконалення безперервного технічного процесу, який включатиме підвищення рівня механізації та автоматизації виробничого процесу з належним коригуванням робочих кадрів, введення в дію нової техніки і модернізацію вже існуючої, а також удосконалення технологій, що використовуються при виробництві матеріалів, та впровадження нових технік та схем виробничих циклів.

4. Зміст, структура та стан матеріальної бази мають підлягати постійному дослідженню та можливого перегляду з метою оптимізації споживання сировинних ресурсів, що дозволить скоротити собівартість продукції, зменшити витрати на зберігання сировини та утримання відповідних основних фондів.
5. З метою удосконалення організації виробництва на підприємстві потрібно відстежувати та вивчати досвід підприємств інших країн з питань впровадження відповідних систем, які дозволяють скорочувати терміни виробництва, гарантувати якість виробленої продукції, забезпечувати максимальне задіяння всіх видів ресурсів, раціонально формувати витрати та адаптувати такі системи до вітчизняних умов.
6. Процес організації та здійснення закупівель суттєво впливає на формування суми та частки матеріальних витрат, від яких в значному ступені залежить рівень собівартості виробленої продукції. Удосконалення системи закупівель відповідно до сучасних умов та потреб надасть можливість формування найбільш чіткого та надійного забезпечення виробництва матеріальними ресурсами.

Вказані напрямки формуються за рахунок заходів, які потребують обов'язкового підвищення кваліфікаційного рівня робочих кадрів, що доводить необхідність впровадження на підприємстві відповідної кадрової політики. Подібні зміни пов'язані зі збільшенням витрат на оплату праці, але додаткові витрати виправдовуються покращенням виробничої структури та набуттям економічної вигоди на довгостроковий період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борейко В. І. Будівельна галузь як індикатор та стимулятор розвитку національної економіки. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. №6. С. 102–106.
2. Назукін М. Ю. Стан та перспективи розвитку підприємств з виробництва будівельних матеріалів. Науково-практичне видання «Незалежний АУДИТОР». 2013. №5 (III). С. 59–63.
3. Петрищенко Н. А. Аналіз стану будівельної діяльності у регіонах України. Економіка: реалії часу. 2015. №4 (20). С. 192–197.
4. Борейко В. І., Притула М. Ю. Перспективи виробництва будівельних матеріалів в Україні. Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. 2011. Випуск XVII, № 4. С. 64–71.
5. Кулікова Л. В. Сучасні тенденції розвитку будівельних підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2017. №8. С. 52–55.
6. Державна служба статистики України. Прийняття в експлуатацію житлових будівель за видами. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/ibd/ibd_rik/ibd_u/ezb_u11_bez.html
7. Державна служба статистики України. Виробництво промислової продукції за видами. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/pr/vr_rea_ovpp/vr_rea_ovpp_u/arh_vppv_u.html
8. Матюшіна Ю. І. Вплив техніко-економічних факторів на собівартість товарної продукції на підприємствах нафтогазовидобування. Економіка і регіон. - 2015. - № 1. - С. 130-136.
9. Димченко В.В. Фінанси та фінанси підприємства. Харківська національна академія міського господарства. 2009.
10. Коваленко О.М. Велінова О.П. Шляхи зниження витрат підприємства – суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. URL: http://www.rusnauka.com/24_NTP_2009/Economics/50451.doc.htm

11. Филинков А. Размеры предприятий и себестоимость продукции. 2003. № 9. С. 42–46.
12. Оптимизация расходов предприятия, снижение себестоимости. Электронный бизнес-журнал BizKiev.com. 2010. URL: <http://bizkiev.com/content/view/498/205/>
13. Явтушенко О. С. Шляхи зниження собівартості продукції на підприємстві. Ефективна економіка. 2013. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1959>
14. Небава Н.І., Адлер О.О., Лесько О.Й. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства. Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ. 2011. – 117 с.